

Norsk matproduksjon basert på norske ressurser

Taler

Kjersti Hoff

Dato

31 oktober 2020

Omstendigheter

Landsmøte i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

- 1 Kjære landsmøte, gode medlemmer, Landsmøteutsendinger og alle andre som hører på.
Velkommen til Landsmøtet i Norsk Bonde og Småbrukarlag 2020!

5

Her står jeg, på en talerstol på Oslo-kontoret vårt, og dere er hjemme eller samla i små grupper i hele vårt langstrakte land. Jeg savner dere! Men, vi er de samme. Vi er Landsmøtet i Norges mest framtidsretta og kampvillige fagorganisasjon for Norske bønder og småbrukere.

- 10 Vi er Landsmøtet i Norsk Bonde og Småbrukarlag.

Og vi er Landsmøtet slik det må være når vi er midt oppe i en pandemi. Vi har ingen bønder å miste. Ei heller til Covid-19.

15

*

- 20 I 1989 -- og det er virkelig ikke så lenge siden, var det 90 000 jordbrukere. 90 000 som brukte jorda. På 30 år er det mer enn halvert -- ned til 39 000 jordbrukere.

- 25 I 1990 var vi 27 800 mjølkeprodusenter. I dag er vi 7200. Besetningsstørrelsen har økt fra et snitt på 14 kyr i 2000 til 21 i 2010 og nå 28. 60 % av alle mjølkeprodusenter har båsfjøs, 2 av 3 mjølkeprodusenter har under 30 årskyr.

30 Hva med grøntsektoren? Arealene per bonde er doblet de siste 10 årene. Det har
blitt mange færre produsenter med under 100 dekar grønnsaker og mer enn en
dobling for de med 500 og opp til 3000 dekar. For potet er antall produsenter
halvert i denne 10 års-perioden og arealet per potetprodusent er dobla fra 44 til
74 daa. Dagligvarekjedene vil ha kort vei når de skal hente varer, og de vil hente
35 lenger vil kjøpe dine grønnsaker eller poteter. Da de har nok fra enda større
produsenter, eller fra de som det er enda billigere å hente varer fra.

40 I jordbærproduksjonen er antall produsenter gått fra 539 til 332, og
gjennomsnittsarealet er doblet.

Vi har fått en utvikling fra familiejordbruk til entreprenørjordbruk og vi har fått
noen problematisk store potet-, grønnsak- og bærprodusenter. Det er store
45 arealer, mye leiejord, mange lavtlønnede gårdsarbeidere og enda flere
sesongarbeidere - flydd inn fra lavinntektsland.

Vi ser den samme utviklingen i alle jordbrukets produksjoner, og de drastiske
50 endringene som ble gjennomført av Sylvi Listhaug i 2014 har festet seg og gir
konsekvenser -- alvorlige konsekvenser.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er svært, svært kritisk til denne utviklingen.

55 Det er fordi vi er en fagforening som har som jobb nummer 1 å kjempe for
trygge rammebetingelser og lik lønn som andre med samme ansvar,
arbeidsmengde og nivå på utdanning.

Men i tillegg til å være en fagforening er vi også en ansvarlig samfunnsaktør.
60 Vi bryr oss om folket og framtida.

Det er ikke ansvarlig å presse fram så store enheter at de som driver er helt, helt
avhengig av ekstra arbeidskraft fra utlandet.

65

Det er ikke ansvarlig å la rovdyr ta over utmarka.

70

Det er ikke ansvarlig å øke importen av ost som vi fint kan produsere i Norge

75

Det er ikke ansvarlig å holde prisen på kraftfôr så lav at gras og bønder i distriktene -- der det virkelig ikke kan dyrkes noe annet -- blir utkonkurrert.

80

Det er ikke ansvarlig å si at heltidsbonden er viktigere enn deltidsbonden og mangesysleren.

85

Det er ikke ansvarlig å gi så gode tilskudd til grasdyrking i kornområdene at gras i distriktene blir for dyrt.

Det er ikke ansvarlig å svekke norsk sjølforsyning med økt import av mat og fôr.

*

90

Koronapandemien preger oss alle, og den vil prege oss i lang tid.

95

12 mars 2020 endra verden seg, mange ble permittert, skoler og barnehager ble stengt. Vi har i løpet av det siste halvåret vært oppe i 430 000 arbeidsledige og permitterte i landet vårt.

100

Landbruket og sikre forsyningslinjer ble definert som samfunnskritiske oppgaver og kriseberedskap ble en realitet for flere. Ja -- faktisk. Endelig fikk vi svart på hvitt at den norske bonde og småbruker sitt arbeid er superviktig. Endelig.

105

Landbruks- og matminister Bollestad var så bekymret at hun innkalte alle aktører i verdikjeden for mat hver eneste uke. Det har vært en stor dugnad, og den norske bonden og småbrukeren har trådd til for å sikre sin del at

110 På den positive siden så vil jeg si at koronapandemien har fått mange mennesker i Norge og i de fleste andre land i verden, til å føle litt usikkerhet for matvaretilgangen. Det er positive følelser og tenking. Denne lille bekymringen hos mange, kan og bør vi bønder og småbrukere utnytte til å øke respekt og forståelse for matproduksjon.

115

Det var på den positive siden -- og den tar vi med oss. På den negative siden tårner det seg opp mer enn Korona når jeg tenker etter. I min ungdom reiste vi fra gård til gård og fra fjøs til fjøs. Det var aldri noe prat om beskyttelsesdrakter eller ren og uren sone. Slikt var ikke engang pensum da jeg gikk på Storsteigen landbruksskole i 1982. Men så ble alt større. Mye større, ble besetningene. Vi har sikkert hatt virussjukdommer i husdyrholdet i Norge i hundrevis av år. Men dette har vært så lite at det ikke har vært behov for å begrense kontakt mellom dyr og mellom dyr og mennesker. Det var først for 20 år siden at man måtte ha plastsekker over støvlene for å bli med i grisehuset til naboen. Nå slipper du ikke inn til dyra i det hele tatt hverken hos gris- eller fjørfeprodusenter. Hos storfe og sau har vi til nå holdt det på plastikk-overtrekk-nivå. Men hva kommer nå i fjøsene med 100 kuer?

130 Jeg er alvorlig redd for at økonomien som presser oss til stadig mer og mer, større og større, fortere og fortere -- nå er i ferd med å gi oss uoverkommelige stordriftsulemper.

135 Jeg er ikke epidemiolog, men jeg vet at da besetningene var mindre, da gårdene var mindre -- da hadde vi minimale problemer med smittsomme husdyrsykdommer. Og vi hadde mindre problemer med jordstruktur og sprøytemiddelrester.

140

Vi, Norsk Bonde og Småbrukarlag kjørte forberedelsen til jordbruksforhandlingene på vanlig måte med god aktivitet i lokallag og

- fylkeslag. Det ble som vanlig sendt inn verdifulle innspill til oss i ledelsen. Vi hadde fylkesledermøte 19 mars på Teams, usikkerheten var stor om det ville bli jordbruksforhandlinger i år i det hele tatt. Fylkeslederne formulerte en uttalelse som pekte på behov for inntektsløft og opptrappingsplan for å komme på nivå som andre arbeidsgrupper, men sa også at «vi har forståelse for at det kan være vanskelig å gjennomføre ordinære forhandlinger i denne ekstraordinære situasjonen».
- 155 Usikkerheten var stor, men Staten åpnet for en ekstraordinær og forenklet forhandling. Det skulle ikke være krav- og tilbudsdokument og det ble gitt klar beskjed om at det var små muligheter til endring av politikk.
- 160 Budsjettnemda for jordbruket ga beskjed om at de ikke kunne gi grunnlagstall og prognoser om inntekter og kostnader på grunn av for stor usikkerhet om makroøkonomiske størrelser og marked- og kostnadsutvikling.
- 165 Men selv om vi manglet prognoser framover så visste vi at inntektsutviklinga i 2019 for bonden var tilbake på 2015-nivå. Forhandlingsutvalg og landsstyre ble enige om at vi måtte forsøke denne muligheten. Vi kom til at det å utsette forhandlingene til høsten neppe ville øke mulighetene for påslag i 2020, og usikkerheten for næringa ville bli enda større. Derfor gikk vi i forhandling.
- 170
- Slik kravet er i vanlige forhandlinger, skulle faglagene utvekslet kravdokumenter. Det hadde vi ikke på samme måte i år. Tautrekkingen med Bondelaget var vel så sterk i våres som i mer normale år. Bondelaget la igjen en vernende hånd om de største av de store, og presset hardt på at vi skulle godta at de største skulle få beholde de nye store tilskuddene -- til tross for at de også har de økonomiske stordriftsfordelene.
- 180 Faglagene hadde ambisjoner om å kunne ta ut høyere målpriser, men så kom konsekvensene av Covid-19. 24. april kom statistisk sentralbyrå med rapporten «Konjunkturtendensene for Norge og utlandet». Arbeidsledigheten var sterkt stigende og det var overbevisende beregninger som viste at mange mennesker i

185 Norge ville få sterkt redusert inntekt. Forhandlingene endret seg, og vi forsto at Finansdepartementet ble mer bekymret for økte priser framover. 1,7 % ble et begrep som vi har sett i lønnsoppgjørene i hele høst.

190 Norsk Bonde og Småbrukarlag hadde da to muligheter: Enten bryte forhandlingene eller forsøke å få mest mulig utover prisvekst. Styret valgte å bli i forhandling, og vi fikk en beregna prisøkning på 300 millioner kroner og 350 millioner på økte overføringer.

195 Vi fikk overført ledige avtalemidler fra 2019. Det ble bestemt oppfølging av bestilte rapporter fra avtalenedsatte grupper, og nødvendig oppfølging av klimaavtalen fra 2019 med økning av RMP og prioritering tilknyttet husdyrgjødsel, jordhelse og fangvekster og mer penger til forskning på
200 karbonbinding i jord. Det ble bestilt utredninger med fokus på virkemidler som kan øke bruk av norske fôrressurser.

Jeg vet at flere av dere mente vi burde fått mye mer ut av årets avtale. Det var
205 også vårt mål og ønske. Vi er og skal være utålmodige når bonden og småbrukerens inntekt er slik den er. Men i våres -- to måneder inn i pandemien -- så vi ingen mulighet til å få mer enn det Staten la på bordet. Så vet ingen om vi kunne fått mer hvis faglagene hadde blitt enige om å forhandle nå i høst i stedet for i mai, men jeg tror ikke det. Etter de forenklede jordbruksforhandlinger i
210 juni kom Budsjettmemora for jordbruket med tall for inntektsvekst i jordbruket med 6 prosent fra 2018 til 2019, mens det budsjetteres med en økning på om lag 16 ½ prosent fra 2019 til 2020. Da har de lagt inn økning i produksjon, bedre markedsbalanse, stor reduksjon i kostnader til diesel, strøm og renter og økt inntektsverdi av jordbruksfradraget. Så vil tida vise hva det blir.

215

Vi skal være tøffe i forhandlingene, men det er mellom forhandlingene vi kan drive påvirkningsarbeid og synliggjøre politikk. Det synes jeg vi har starta bra i år. Det har vært gode utspill om kvotetak for både ku- og geitemjolk,
220 produksjonsmåter, investeringsmidler og inntektsutjamning. Det utfordrer og gir gode tilbakemeldinger fra bønder i begge faglaga. Dermed er vi i gang med vår vei til jordbruksforhandlingene 2021.

Vi har både mange og gode talspersoner i Norsk Bonde og Småbrukarlag. Jeg blir så glad når jeg møter dere, hører på dere eller leser det dere skriver, ser hva
 230 Gunnar Haugo og laget hans får til i Vest Telemark, hva Ola Johannesen formidler gjennom Økoløftet. Ola er driver økologisk jordbruk i Pasvik, tett på grensa mot Russland. I Løten der lager Toril Mellum og lokallaget så gode åpne møter at bondelagsmedlemmene i bygda er misunnelige. Regina og Rovviltutvalget har gjort og gjør en fantastisk jobb med DNA-prosjekt,
 235 politikkutvikling og press mot myndighetene. Ungdomsutvalget har denne uka hatt fagwebinarer med over 100 deltakere, det tegner godt for rekrutteringen.

Vi har de alltid trofaste som Reidar Isebakke, som har vært vår representant i
 240 landbrukets brannvernkomite i årtier. Og vi har de mange som trår til i utvalg og nemder på nasjonalt og fylkesnivå. Vi har fylkesledere og lokallagsledere som står på i alle kanaler, og det er mange, mange flere som står på for våre viktige saker! Vi må fortsette med det, vi må bygge laget og bli flinkere til å framsnakke våre seiere! Og vi må bli flere!

245

Vårt organisasjonsutvalg har jobbet med strategiplan det siste året. Denne planen skal behandles senere i dag, og den bygger på prinsippprogrammet vårt og politisk plattform som ble vedtatt på landsmøtet i 2018. Strategiplanen har vært
 250 på høring i organisasjonen. Dette er blitt et dokument som sier hvor vi ønsker å være i 2025. Jeg håper Landsmøtet vil slutte seg til forslaget til strategiplan.

I fjor snakka jeg også om generasjonsskifte i sekretariatet, avisas framtid og store endringer som ville komme. Nå skjer det. John Petter Løvstad har hatt sin klare regi på overgangen til pensjonist, og han er med oss som «øyrekviskar» til 1 mars 2021. John Petter har hatt 40 år som ansatt i vår organisasjon. Vår generalsekretær, Olaf Godli, ga beskjed i sommer at han ville fratre ved nyttår. Olaf har vært vårt oppslagsverk, allestedsnærværende og hardtarbeidende
 260 generalsekretær i 17 år. Olaf og John Petter har vært solide parhester som har gitt både kontinuitet og styrke for Norsk Bonde og Småbrukarlag. Leonid,

Bonde og Småbrukers redaktør, går også av med pensjon i 2021. I det hele tatt et krevende år i vente for å bygge et godt nytt sekretariat.

265

Vi var kjempeheldig som fikk Vilde Haarsaker med oss på laget i april som
270 assisterende generalsekretær. Det er helt fantastisk hvordan hun har kommet
inn, funnet sin plass og er med og setter dagsordenen. Vilde har løfta vår intern
kommunikasjon med rutiner på informasjonsmail til tillitsvalgte og
medlemmer.

275

Fra 1. januar har vi ny generalsekretær. Anders Nordstad på plass. Du vet at du
nå skal hoppe etter både Wirkola og Bredesen, men jeg er sikker på at du har
teknikk og kompetanse som kan løfte Norsk Bonde og Småbrukarlag videre.
Velkommen til oss, Anders.

280

*

Etter nedstenginga 12. mars kom regjeringa etter hvert med krisepakker for
285 mange næringer. De fleste bønder og småbrukere i Norge har i hovedsak vært
lite påvirket av Koronapandemien.

Utfordringen i landbruket ble først og fremst tilgang på den vanlige og billige
290 sesongarbeidskrafta, spesielt i grønt- og bærsektoren, da grensene ble stengt.
Derfor ble faglagene enig med staten om en utvidelse av avlingsskadeordningen,
som også skulle gjelde tap av inntekter ved manglende mulighet til å høste
produksjonen.

295

Norsk Bonde og Småbrukarlag framsnakker mangesysleriet og deltidsbønder.
Her er det mange som driver tilleggsnæringer som fikk betydelige problemer
med Covid 19. Mange opplevde regelrett bomstopp i omsetningen. NBS har
jobbet jevnt mot regjeringen og partiene på Stortinget for å finne løsninger som
300 kan hjelpe de som driver corona-utsatte tilleggsnæringer med utgangspunkt i

gårdsbruk. Innovasjon Norge har endra litt på bruken av sine midler slik at denne type næringer kan få noe midler til utviklingsprosjekter. Dessverre er jeg fortsatt svært usikker på følgeeffekt av omsetningstapet og uforutsigbarheten framover. Vi har ikke fått gjennomslag for at de som driver tilleggsnæringer har fått kompensasjon gjennom regjeringens krisepakker.

Korona har vist sårbarheten med stordrift, særlig innafor grøntsektoren. Der små og mellomstore bær- og grønnsaksbønder kan klare seg med at familie, venner og fotballgruppa stiller opp i åkeren, der må de store hente arbeidshjelp fra land både i og utenfor Europa.

*

Covid 19 har ført til mindre grensehandel, og de fleste nordmenn har ferier i Norge. Dermed er reguleringslagrene bokstavelig talt blitt spist opp. Bortsett fra en liten underdekning på gris og storfekjøtt, og et begrenset overskudd av lam og egg, er markedet i god balanse nå i slutten av 2020.

Omsetningsrådet har landa sitt regelverk og gjennomgangen av nye virkemidler for markedsregulering. Dessverre er det minimalt med nye reguleringsverktøy, og mye av de ordningene vi har kunnet benytte til beste for bonde og forbruker, de er tatt bort de senere årene. Staten har tatt opp igjen diskusjonen om dobbelt mottaksplikt. Dette mener jeg er helt uakseptabelt. Med dobbelt mottaksplikt kan for eksempel konkurrentene til markedsregulator Nortura kjøpe egg og slakt, men være fritatt for risiko hvis de ikke får solgt det. Nortura må da ta imot og ta ansvar og kostnad med salg, foredling eller lagring. Dobbel mottaksplikt kan gi store kostnadsulempere som samvirkebedriftene ikke kan bære, og det kan gi nyetableringer som vi ikke trenger.

Rakner markedsreguleringen, rakner mottaksplikten og dermed rakner også målet om matproduksjon i hele landet. Da vil det naturlig nok være slik at slakteriene prioriterer de som er nær de store veiene og nær slakteriene. Det kan virke som et skifte av landbruksminister er gunstig for oss her.

*

345 Norge har nå godt under 40 prosent sjølforsyning når innregnet
kraftfôrråvarene som vi kjøper fra andre land. Med global befolkningsøkning på
1 milliard mennesker per tiår -- opp til forhåpentligvis en utflating på 10
milliarder mennesker -- pluss økende problemer fra klimaendringene for
verdens jordbruk, så er det ingen tvil om at de områder i verden og i Norge som
350 kan øke matproduksjonen, de bør gjøre det.

Det er mange land som har mye, mye større innkjøpsmakt enn Norge. Kina er et
slikt land. Kina kjøper ikke bare mat og fôr. De kjøper jord.

355

Jeg syns det bra at opposisjonen på Stortinget er opptatt av sjølforsyning.
Senterpartiet la fram representantforslag høsten 2019 om økt norsk
sjølforsyning på norske fôrressurser til 50 % innen 2026, og ba om en risiko- og
360 sårbarhetsanalyse av norsk forsyningssikkerhet som tar opp i seg erkjennelsen at
verdensmarkedet for mat kan bli påvirket av en mer uforutsigbar geopolitisk
utvikling og av klimaendringer. Forslaget fikk bare støtte av Ap og SV. Mdg og
Rødt hadde andre formuleringer om det samme i Stortinget senere.

365

En ansvarlig matpolitikk for de kommende tiår er å øke matproduksjonen i
Norge gjennom bedre rammebetingelser for flere bønder og bruk av norske
ressurser. Men selv med økt matproduksjon vil det komme dårlige år
innimellom. Tørke som i 2018 og regnsommer lik den på Vestlandet i 2017
370 kommer igjen. Derfor må vi få på plass igjen beredskapslagre for matkorn og
såvarer.

Norsk Bonde og Småbrukarlag har sagt i mange år at frihandel ikke må være et
375 hinder for en ansvarlig sjølforsyning. Men WTO har bidratt til nettopp det:
hindre ansvarlig sjølforsyning. Og sterke politiske krefter i Norge har skyldt på
WTO når de har presset gjennom økt import av mat og fôr. Så, når man minst
venter det og fra dem man minst venter det fra, så kommer en regelrett

380 torpedering av WTO, og det ifra selveste USA som i sin tid var drivkraften for
WTO. Men så har jo USA hatt en viss Donald Trump som president, og med
han: «America first». Resultatet av dette er at WTO i øyeblikket ikke fungerer.
Dette gir et mulighetsrom for en ansvarlig sjølforsyning med fornuftig økning
av toll mot importmatvarer som vi kan produsere sjøl.

385

*

NBS sitt medlemskap i La Via Campesina, verdens småbruker-organisasjon, gir
390 oss muligheter til å være oppdatert i hva som skjer i verdens matproduksjon og
handel. NBS sitt verv i European Coordination la Via Campesina (ECVC) gir
oss i tillegg nyttig informasjon om EU sin landbrukspolitikk.

395 La via Campesina mener at mat ikke skal være en del av WTO.

Handelsavtaler hvor de pengesterke fiskeoppdretterne og deres allierte partier på
Stortinget er [ledende], er dessverre en trussel for norsk jordbruk og
400 sjølforsyning. Forhandlingene skjer som regel i lukkede rom, og avtaler blir laget
uten at vi i næringen blir informert eller spurt om hva vi mener at blir
konsekvensene for norsk jordbruk og norsk sjølforsyning. Det godtar vi ikke.

*

405

Ingen næring er så avhengig av et stabilt klima som landbruket. Norsk Bonde og
Småbrukarlag har signert på Klimaavtalen med Staten og Bondelaget. Partene
forplikter seg på å kutte 5 millioner tonn CO2-ekvivalenter av et totalt
410 referansebaneutslipp på 71 millioner tonn -- altså 7 prosent i tiårsperioden fra
og med 2021 til og med 2031. Vi bønder er avhengig av at andre næringer kutter
mye mer enn det vi skal, så vi må i hvert fall klare de utslippskuttene som vi har
avtalt.

415

Men: I dette arbeidet for å redusere utslipp kan vi ikke glemme andre viktige
hensyn. Norsk Bonde og Småbrukarlag hadde en solid høringsuttalelse til

420 Klimakur 2030. Her argumenterte vi for at det å redusere utslipp av klimagasser
i Norge ved å fôre drøvtyggerne våre på importert kraftfôr i stedet for gras som
vi har mer enn nok av -- det blir feil. Biologisk mangfold er også et viktig
bærekraftsmål. En reduksjon av beitedyr til fordel for gris og kylling gir
selvfølgelig mindre av det biologiske mangfoldet som beiting i utmark bidrar til.
425 Vi sa oss enig i at produksjonen av matvekster kan og bør økes der jord og andre
naturgitte forutsetninger gir mulighet for det, og vi ba om en revitalisering av
kanaliseringspolitikken.

Klimakur 2030 er en samling av aktuelle tiltak som forskere har beregnet. På
bakgrunn av rapporten og høringssvarene skal så regjeringen komme med en
Stortingsmelding i høst med de tiltakene som de vil bruke.

430

I april vedtok Bondelaget «Landbrukets klimaplan». I kjent stil laget de den
uten å høre noe særlig på oss. Det ergrer meg. Vi foreslo godt dokumenterte
klimatiltak som mer kløver i eng og lavere ytelse på melkeku, men det ville de
435 ikke ha med.

Klimakalkulatoren er første punkt i «Landbrukets klimaplan».
Dataprogrammene i klimakalkulatoren og klimaveiledning fra rådgivere i Norsk
440 landbruksrådgivning skal bli et tilbud til alle bønder. Jeg tror at dette vil bidra til
økt kunnskap om klima og klimatiltak på gårdsnivå for alle i jordbruket. Jeg
anbefaler alle våre medlemmer til å få kjørt klimakalkulatoren for sin gård. Men
still spørsmål. Klimakalkulatoren beregner klimautslipp per produsert enhet på
din gård. Det betyr blant annet det alle vet, at mer importert kraftfôr og mindre
445 gras til en besetning av melkeku gir lavere utslipp av klimagasser fra den gården,
men det som dataprogrammet da ikke sier noe om, det er at mer kraftfôr også
gir høyere ytelse. Dermed blir det færre melkekuer og med det færre kalver til
kjøttproduksjon. Og vipps så må noen andre øke på med ammekuer, og i sum
blir det da større utslipp av klimagasser enn om melkebonden hadde brukt
450 mindre kraftfôr og økt på med gras og beite. Klimakalkulatoren burde hatt med
informasjon om konsekvensene av reduserte utslipp når vi kun beregner på den
enkelte gard.

455 *

På rovviltområdet har vi et godt samarbeidet med NSG og NB, og også
460 reieneierne; det mener vi er en styrke. I mange områder er beitenæringa under et
betydelig press, og på individnivå oppleves rovviltpolitikken som et direkte
overgrep fra storsamfunnet.

465 NBS sendte i september 2019 høringsuttalelse sammen med Norsk sau og geit
og Bondelaget til Miljøverndepartementets høring om diverse
forskriftsendringer og lovendringer i Naturmangfoldloven.
Miljøverndepartementet gikk på flere nederlag, og stortingsflertallet avviste
forslaget om rovviltklagenemnd og færre rovviltregioner. Dessuten fikk AP
470 flertall for sitt lovforslag om å ta inn i Naturmangfoldloven at bestandsmål er et
sjølstendig kriterium for bestandsregulering av alle rovviltartene.

Det er etter hvert mye dokumentasjon og rapporter som viser endring i
475 lokalsamfunn og driftsopplegg spesielt i saueproduksjon pga store
rovdyrutfordringer.

Beiting i utmark er den mest miljøvennlige måten å produsere mat på. Den
480 kommer vi aldri til å gi fra oss. Jeg har stor tro på at No-Fence-teknologien kan
forenkle og spare store kostnader for alle som bruker utmarksbeite.

På landsmøtet i fjor var DNA-prosjektet til diskusjon. Det er nå samlet inn 111
485 DNA-prøver som er sendt inn til genanalyse. Prosjektet er helt unikt i europeisk
sammenheng. Vi har et meget aktivt Rovviltutvalget med lang erfaring som
følger opp godt.

Det er ikke bare rovdyr som er utfordrende for beitenæringa. Det skjer en
490 betydelig skade på gode beiteområder av hyttebygging og den økte ferdsel og
hundehold som hytter og veier fører med seg. Dette må vi øke forståelse om og
se på mulige løsninger for. Årets sommer med mye folk i fjellet har gitt mange
flere eksempler på manglende kunnskap om hunder og beitedyr

495

NBS har de siste 4 år delt ut beitepris til en kommune som er i tett dialog og konstruktiv hjelp og støtte når beitebrukere blir utsatt for rovdyr. Nord Fron, Meråker og Saltdalen har fått prisen tidligere. I år ønsker vi å gi prisen til Tynset!

500 Den politiske ledelsen i Tynset med ordfører Merete Myre Moen i spissen har vist at de tar beiting, beitebruk og rovdyrproblematikk på største alvor og jobber godt, både med næring og forvaltning.

*

505 Det er de små og mellomstore gårdsbrukene som er ryggraden i landbruket. Det er de små og mellomstore gårdene som sikrer bosetting i hele landet og bruk av den jorda vi har -- der jorda er.

510 Og vi er ikke alene om å mene dette lenger. Merknadene fra AP, SP og SV til årets jordbruksavtale hadde mye av innspillene som vi ga til dem i høringen i Næringskomiteen. Blant annet hadde de følgende merknad. «Komiteens

515 medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har merket seg innspillet fra Småbrukarlaget under den åpne høringen i komiteen, om at færre og større bruk gjør oss mer sårbare i krisetider. Disse medlemmer deler denne bekymringen, og ser det som viktig å stanse strukturutviklingen og sentraliseringen som følger av dette i landbruket, samtidig som vi må styrke

520 norsk matproduksjon basert på norske ressurser».

Norges Bondelag trår også til for små og mellomstore bruk i sitt nye næringspolitiske program. I hvert fall i ord. De sier vi vil «Jobbe for

525 rammebetingelser som gir framtidstro og utvikling hos små og mellomstore bruk, for å hindre ytterligere bruksnedgang». Det er jo flott -- særlig hvis de faktisk mener det og står for det i jordbruksforhandlingene -- da kan vi få til en stor og avgjørende viktig satsing for norsk jordbruk. Da kan vi få på plass investeringsmidler til flertallet av norske melkeprodusenter, slik at de får

530 mulighet til å investere i løsdrift uten å måtte kannibalisere tre til fem andre gårdsbruk i bygda.

Investeringsmidler til små og mellomstore melkeprodusenter er en av våre

viktigste kamper nå og i året som kommer. Den kampen -- den må vi vinne.

*

540

Vårt samfunn er i utvikling. Det er positivt at interessen for mat, sjølforsyning og jordbruk har økt i befolkningen, men det gir også noen utfordringer.

Forbruk og etterspørsel kan bli endret av nye trender -- enten vi liker det eller ikke. Erter, bønner og linser er mer og mer på vei inn i det norske kostholdet.

545

Jordbruket må se på dette som en mulighet og ikke som en trussel. Erter og åkerbønner kan og bør bli et stort pluss for vekstskifter i kornområdene.

550

Flere og flere kommer nå etter Norsk Bonde- og Småbrukarlag etter at vi i mange år har vært sterkt kritiske til importen av soya til innblanding i kraftforet til norske husdyr. Det er bra!

Hvilke muligheter har vi så til å øke proteindyrkingen for å erstatte soya?

Åkerbønner er belgveksten som er mer og mer på vei inn i de klimatiske beste strøkene. Åkerbønnene inneholder rundt 30 % protein, erter og oljevekster 22-

555

23 % og korn 10-13 %.

560

Med et kjøttforbruk som kanskje er nedadgående, er det på høy tid å vurdere dagens produksjonsform for drøvtyggerne våre. Løsningen behøver ikke å være færre bruk og mindre jord i drift. Lavere avdrått og lavere intensitet reduserer behovet for protein i fôret og øker behovet for det graset og utmarksbeitene som vi har så mye av. I dag beslaglegger vi 2, 5 millioner dekar i andre land for å produsere protein og karbohydrater til våre husdyr.

565

*

570

Det er nå 120 REKO-ringer i Norge med nærmere 500 produsenter og mange flere kunder. For tre år siden viste ingen hva det var. REKO-ringene er salgskanalen for alle mindre produsenter. NBS har vært sterkt medvirkende ved oppstart av disse gjennom vårt prosjekt Matnyttig. Siste året har vi hatt et prosjekt med å skrive handbok for REKO-ringene, den er lagt ut nå. Vi er i gang med ny søknad for videre oppfølging av REKO og produsentene.

I 2019 ble det etter forslag fra NBS opprettet et nytt investeringstilskudd til småskala bær- og grønnsaksprodusenter. Tilskuddet har vært en stor suksess og bidratt til mange nye småskala grøntprodusenter og markedshager.

580

*

585

De tre dagligvarekjedene Norgesgruppen, Coop og Rema har kontroll på 97% av markedet. De siste årene har dagligvarekjedene kjøpt seg opp i foredlingsbedrifter, og kontrollerer stadig mer av verdikjeden fra jord til bord.

590

De tre dagligvarekjedene har i praksis all makt over hva som selges av norske dagligvarer og til hvilke priser.

595

Dagligvarekjedene sier at de gjør alt de kan for å selge varene så billig som mulig. Sannheten er stikk motsatt. De gjør så godt de kan for å selge så dyrt de kan. Og med minst mulig mangfold. Selv om en kjede får kjøpt sauekjøtt for 10 kroner per kg, vil de allikevel ta den prisen ut som de ser seg mest tjent med. Og den er høyest mulig, såframt de ikke vil bruke sauekjøttet som lokketilbud.

600

Heldigvis er det noen politikere som ser hvilket monopol som dagligvarekjedene har i dagens Norge. Geir Pollestad i Senterpartiet er en av dem som har vært tydeligst da han sa følgende: «Hovedproblemet er makten til kjedene. Forbrukere og bønder bidrar i en dugnad for å gjøre Reitan- og Johansen-familiene rikere. I verste fall må vi være villige til å splitte opp kjedene.

605

Kjedemarkedet vokser, med vertikal integrering hvor de kjøper opp leverandører og har full kontroll på distribusjonen. Fortsetter dette, kan vi risikere at vi har kjeder som styrer alt fra jord til bord»

610

Veien til lønnsom bruk av norsk jord blir vanskelig å finne uten å bryte ned dagligvarekjedenes makt, og da må tre store deles opp i mange små. Da og først da får vi tilbake markedsmekanismene i norsk dagligvarehandel. For i dag

bestemmer de tre kjedene hva forbrukerne får kjøpt, hvordan maten blir laget
615 og hvordan landet vårt skal se ut. Både jordbrukere, forbrukere og politikere har
egentlig felles interesse av å utfordre denne strukturen -- og Norsk Bonde og
Småbrukarlag, vi er tøffe nok til å gå i frontlinjen. Dette er avgjørende viktig for
alle bønder og for våre små og store foredlingsbedrifter.

620 *

Norsk Bonde og Småbrukarlag har hatt mange forslag for å øke inntekta til
bonden og småbrukeren, det er slik som Verdiskapningsprogrammet med aktiv
625 støtte for videreforedling på egen gård, Inn på tunet og småskala grøntsatsing.
Dette har ført til et rikt mangfold, god mat, gode opplevelser og mye arbeid og
noe mer inntekt for de som lykkes! De er mange og de er gode!

630 Det er Stortingsvalg i 2021, tida er her nå for å kreve tetting av inntektsgapet
mellom lønnstakere som har tilsvarende arbeidsbelastning, samme ansvar og
samme utdanningsnivå som bønder og småbrukere. Vi kan kreve en
opptrapping som gir oss denne utjamningen. Jeg kan ikke love at vi får
gjennomslag for et slikt krav -- hverken hos Norges Bondelag eller hos Staten --
635 men ved å kreve reell inntektsutjamning, så er vi dønn ærlige. Og vi vil vi få fram
hva som egentlig er inntektene for de som produserer det viktigste i livet som
kan produseres -- og det er maten.

640 Flere av dere har skrevet og tenkt mye klokt om hvordan slik inntektsøkning kan
utformes med hensyn til hvordan vi ønsker at norsk landbruk skal være.

Norsk landbruk trenger et sterkt Bonde- og Småbrukarlag!

645 Tenk positivt, tenk muligheter!

Nå gleder jeg meg til innspill og debatt i dag!

650 **Kilde**
www.smabrukarlaget.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/norsk-matproduksjon-basert-pa-norske-ressurser>

655

660

665

670

675

680

685

690